

BU BÖLÜMÜN KONULARI

4.3. 18. YÜZYIL-19. YÜZYIL
FİLOZOFLARININ FELSEFİ GÖRÜŞLERİNİN
ANALİZİ

4.4. 18. YÜZYIL-19. YÜZYIL FELSEFESİNİN
DÜŞÜNCE VE ARGÜMANLARINI
DEĞERLENDİRME

- ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

4.3. 18. YÜZYIL-19. YÜZYIL FİLOZOFLARININ FELSEFİ GÖRÜŞLERİNİN ANALİZİ

18-19. yüzyıl felsefi döneminde yapılan tartışmaları daha iyi anlamak için aşağıda o döneme âit verilen bazı metinlere yönelik hazırlanmış metin analizi uygulamalarını yapınız.

Metin Analizi

BİLGİNİNİN OLUŞUMUNDA DENEYİM

1. KİTAP (Bölüm I)

Gelin zihni başlangıçta üzerine hiçbir şey yazılmamış düz beyaz bir kâğıt (tabula rasa) gibi düşünelim. Bu kâğıt nasıl doldurulur? İnsanın sınırsız kurgu yeteneği ile zihne aktardığı bu zenginliğin kaynağı neresidir? Tüm bu bilgi ve akıl malzemelerini zihin nereden edinmektedir? Bunlara tek yanıtlım var, “**deneyim**”. Tüm bilgimiz önünde sonunda deneye dayanır ve deneyimden gelir. Anlama yetimizi tüm düşünme malzemeleri ile donatan dışımızdaki duyulur, nesneler ya da kendi içimizde algılamadığımız ve duyduğumuz zihinsel işlemlere yönelik gözlemlerimizdir. Bunlar tüm idelerimizin doğduğu bilgi pınarlarıdır.

Bir bebeğin dünyaya gelirken gelecekteki bilgilerinin özünü oluşturan bir sürü ide ile yüklü olduğunu düşünmek için pek az nedenimiz vardır. Çocuk, aşama aşama o idelere kavuşur. Kimi bilinir niteliklere ait idelerdir. Bunlar bellek, zaman ya da sıra kaydı tutmaya başlamadan önce yerleşiyorsa da yabancı nitelikler için o kadar uzun bir süreç gereklidir ki onlarla tanıştığı zamanı anımsayacak pek kimse yoktur.

Çaba gösterilse de kuşkusuz bir çocuk yetişkin olana dek sıradan idelerin bile çok azıyla büyütülebilir. Ne kadar özen gösterilse de bebekler dünyaya geldiklerinde çevrelerini saran, çeşitli ve sürekli biçimlerde etkileri altına girdikleri cisimlerin zihinlerinde bıraktığı izlenimlerden kurtulamazlar. Işık ve renkler, sesler ve dokunulur nitelikler çocukların duyularını uyarma ve zihinlerine girmede etkindir fakat bir çocuk yetişkin olana dek siyah ve beyaz dışında hiçbir şey görmeyeceği bir yere kapatılsa bir istiridye ya da ananasın tadını hiç yemediğinden bilemeyeceği gibi kırmızı ya da yeşil idelere de sahip olamaz.

(John Locke, İnsan Zihni Üzerine Bir Deneme)

1 Metinde kırmızıyla yazılmış kavramlarla ne anlatılmak istenmiştir?

.....

.....

.....

2 Metinde altı çizili bölümde vurgulanmak istenen düşünce nedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

3 Metinden hareketle Locke'ın bilginin kaynağı hakkında görüşlerini bilginin elde edilmesi açısından açıklayınız?

.....

.....

.....

Metin Analizi

Aşağıdaki metni okuyup metinden hareketle verilen soruları cevaplayınız.

ÖDEV SÂHİBİ OLARAK İNSAN

Herkesin kabul etmesi gerekir ki bir yasa **ahlâk yasası** olarak geçerli olacaksa yani bir yükümlülük nedeni olacaksa mutlak zorunluluk taşımalıdır. Gerçekten ahlâk yasaları olan diğer bütün yasalarda da durum böyledir, dolayısıyla yükümlülük nedeni burada insanın doğal yapısında ya da içinde bulunduğu dünyanın koşullarında değil a priori (deneyimsel koşullarda değil de zorunlu akılsal koşullarda) olarak doğrudan doğruya saf aklın kavramlarında aranmalıdır.

...

Genel yasalarca belirlenen şeylerin varoluşunu meydana getirdiğinden genel **ödev** buyruğu şöyle dile getirilebilir: Davranışının maksimi sanki senin istemenle genel bir doğa yasası olacakmış gibi davranışta bulun. Eğer en yüksek bir pratik ilkenin ve insanın istemesi bakımından bir kesin buyruğun olması gerekiyorsa bu, kendisi amaç olduğundan zorunlu olarak herkes için amaç olanın tasarımından istemenin nesnel bir ilkesini oluşturan dolayısıyla genel pratik yasa işini görebilen bir ilke ya da buyruk olmalı.

Öyleyse pratik buyruk řu olacak: Her defasında insanlığa, kendi kişinde olduğu kadar başka herkesin kişisinde de sırf araç olarak değil aynı zamanda amaç olarak davranacak biçimde davranışta bulun.

...

Yaşamını sürdürmek ödevdir ayrıca da herkesin buna doğrudan doğruya bir eğilimi vardır. Ama bunun için de insanların çoğunun yaşamlarına gösterdikleri çok kez endişe dolu dikkatin yine de hiçbir iç değeri maksimlerinin (kuralların) hiçbir ahlâksal içeriği yoktur. İnsanlar, yaşamlarını ödevde uygun olarak koruyorlar ama ödevden dolayı değil. Buna karşılık eğer talihin kötü cilveleri ve umutsuz acı, yaşamdan tat almayı büsbütün yok ettiyse eğer ruhu güçlü olan mutsuz kişi, cesareti kırılmış ya da yıkılmış olmaktan çok alinyazısına küserek yaşamdan bağlarını koparmayı dileyebilir.

Ancak yaşamını onu sevmeden, eğilimden ya da korkudan değil ödevden dolayı yine de sürdürüyorsa işte o zaman maksiminin ahlâksal içeriği vardır.

(Immanuel Kant, Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi)

1	Metinde kırmızıyla yazılmış kavramlarla ne anlatılmak istenmiştir?
2	Metinde altı çizili bölümde vurgulanmak istenen düşünce nedir? Açıklayınız.
3	Metinden hareketle Kant'ın "ödev ahlâkı" anlayışı, günümüz dünyası düşünüldüğünde evrensel bir ahlak yasası olarak kabul edilebilir mi? Değerlendiriniz.

Metin Analizi

Aşağıdaki metni okuyup metinden hareketle verilen soruları cevaplayınız.

DİYALEKTİK İDEALİZM

Çağımızın bir doğuş ve yeni bir döneme geçiş çağı olduğunu görmek zor değildir. **Tin**, şimdiye değin içinde var olduğu ve imgelediği dünya ile bozuşmuştur ve onu geçmişe gömme düşüncesini taşımaktadır. Artık kendi öz dönüşümünün emeği içindedir.

Hiç kuşkusuz o hiçbir zaman dinginlikte değildir, tersine her zaman ilerleyen devinimi kavramıştır. Ama nasıl çocukta uzun dingin bir beslenmeden sonraki ilk soluk, o salt nicel gelişimin dereceliğini kırıyorsa -nitel bir sıçrama ve çocuk doğmuştur- oluşumu içindeki tin de öyle yavaş ve usulca yeni şekline doğru olgunlaşır, önceki dünyasının yapısını parça parça çözer ve bunun sarsıntısı tek tük belirtilerde sezilir; kurulu düzende yayılan kayıtsızlık ve can sıkıntısı, bir bilinmeyenin belirsiz önsezisi, bunlar yaklaşan değişimin müjdeleridir. Bütünün yüzünü değiştirmeyen bu dereceli ufalanış bir gün doğumu ile kesilir ki bir şimşek gibi birdenbire yeni dünyanın biçim ve yapısını aydınlatır.

...

Ama bu yeni dünya tıpkı yeni doğmuş bir çocuk gibi eksiksiz bir edimsellikten yoksundur ve bunu gözden kaçırmamak özsel önem taşır. İlk sahneye çıkış yalnızca dolaysızlığı ya da kavramıdır. Bir yapı temeli atıldığında nasıl bitmemişse bütünün erişilen kavramı da gene öyle bütünün kendisi değildir. Bir meşeyi gövdesinin gücünde ve dallarının yayılımı ile yapraklanışının kütlesinde görmeyi isterken bize bunun yerine bir palamut tanesi gösterildiği zaman bundan pek hoşnut kalamayız. Gene böyle bilim, bir tin dünyasının tacı, başlangıcında eksiksiz değildir. Yeni tinin başlangıcı çeşitli ekin biçimlerindeki yaygın bir devrimin ürünü, dolambaçlı ve çapraşık bir yolun ve o denli karışık çaba ve uğraşın ödülüdür.

...

Gerçek bütündür. Bütün ise ancak kendi gelişimi yoluyla kendini tümleyen özdür. Saltık üzerine söylenmesi gereken onun özsel olarak sonuç olduğu, gerçekte ne ise ancak erekte o olduğudur ve doğası edimsel, özne ve kendisinin kendiliğinden oluş süreci olmak işte bunda yatar. Saltığın özde bir sonuç olarak kavranması gerektiği ne denli çelişkili görünse de biraz düşünüp taşınmak bu çelişki görünüşünü doğru bir yere oturtmaya yetecektir. (Hegel, Tinin Görüngübilimi)

1

Metinde kırmızıyla yazılmış kavramlarla ne anlatılmak istenmiştir?

.....

.....

.....

2

Metinde altı çizili bölümde vurgulanmak istenen düşünce nedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

3

Metinden hareketle Hegel'in diyalektik anlayışını inceleyip onun kendi felsefesinde gerçeğe verdiği rolü açıklayınız?

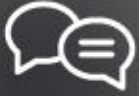
.....

.....

.....

4.4. 18. YÜZYIL-19. YÜZYIL FELSEFESİNİN DÜŞÜNCE VE ARGÜMANLARINI DEĞERLENDİRME

18-19. yüzyıl felsefi dönemine yönelik öğrenmiş olduğunuz bilgilerin pekişmesi için aşağıda hazırlanmış olan tartışalım ve yazalım bölümlerini sınıf ortamında uygulayınız.

Tartışalım

J. J. Rousseau'nun “**İnsan özgür doğar oysa her yerde zincire vurulmuştur.**” sözünden hareketle özgürlük problemini tartışınız.

- Tartışmaya yönelik notlarınızı aşağıda verilen boşluklara yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Yazalım

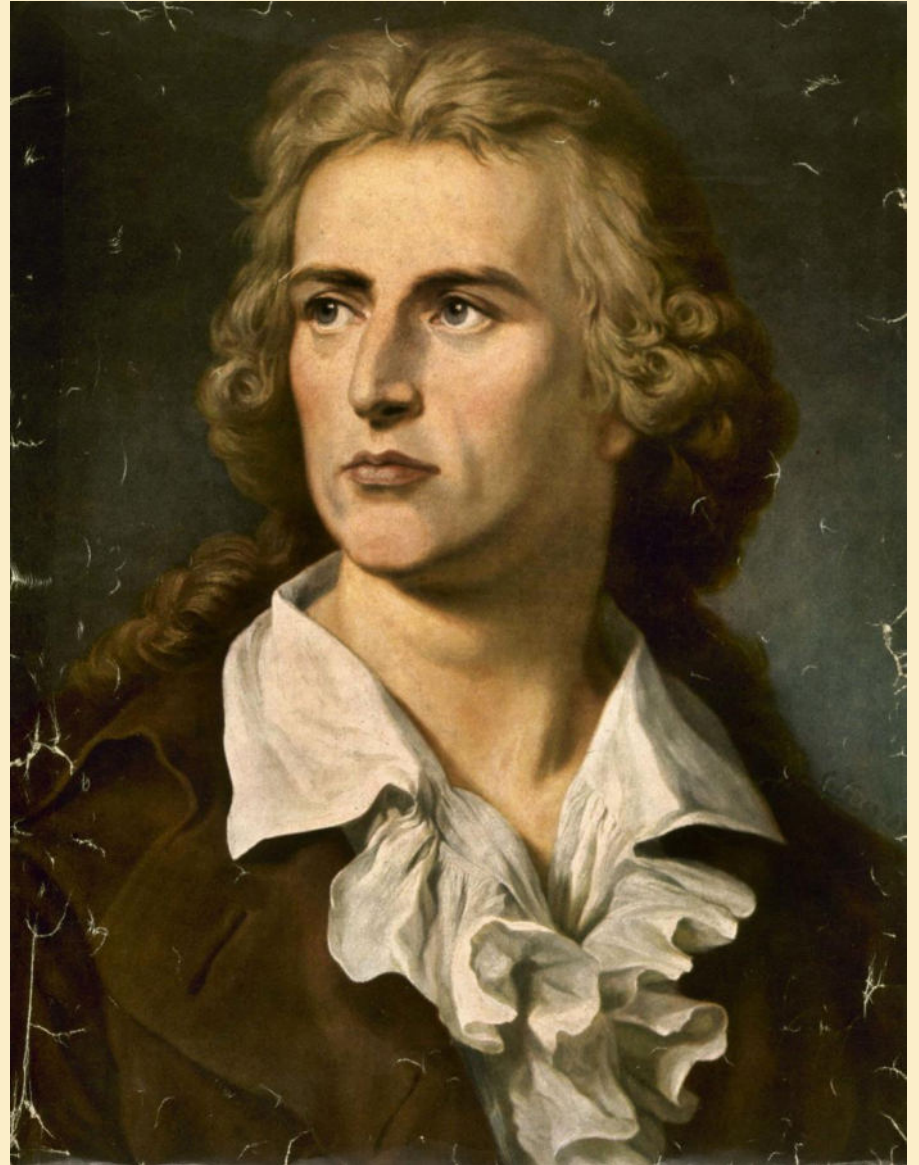
Başlık

Probleme Yönelik Fikirler

Kaynakça

Dünyayı
haksızlık
yönetiyor.
Adâlet yalnız
sahnede var.

Friedrich Schiller
(1759-1805)

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcükleri yazınız.

1- Kant'a göre insanın eylemlerini belirleyen ve vicdani tarafından verilen emirlere denir.

2- Hegel, oluşum ve değişimi yöntemine göre açıklar.

3- Montesquieu'ya göre iki toplum arasındaki ilişkiyi hukuku düzenler.

4- Locke, mutlak monarşiye tepki olarak devlet modelini ortaya atmıştır.

B

Aşağıda Romen rakamlarıyla verilen filozof isimlerini harf ile verilen felsefi kavram, akım ve eser isimleriyle eşleştirerek doğru harfi parantez içine yazınız.

5)	Bilim İnsanı	Görüş
()	I. Kant	a) Candide
()	II. Hegel	b) Toplum sözleşmesi
()	III. Voltaire	c) Ödev ahlakı
()	IV. Rousseau	ç) Faydacılık
()	V. Bentham	d) Diyalektik idealizm
		e) İdealar dünyası

I-c, II-d, III-a, IV-b, V-ç

C

Aşağıda verilen açık uçlu soruların cevaplarını ilgili alanlara yazınız.

6-) 18-19. yüzyıl felsefesinde insanlar için “aydınlanma” kavramıyla neler amaçlanmıştır?

.....

.....

.....

.....

7-) “Aklını kendin kullanma cesaretini göster.” sözüyle Kant’ın 18-19. yüzyıl felsefesine olan etkisi nedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

8-) Bilgi konusunda 18-19. yüzyıl felsefesinde öne çıkan felsefi akımlar nelerdir?

.....

.....

.....

.....

.....

9 ve 10. soruları aşağıda verilen metne göre cevaplayınız.

Onur Uca, “Akışlar ve İlişkiler” adlı eserinde fabrika çalışanlarına iki tip soru yöneltmiştir.

A) Sizce adalet iki adet çikolatayı birer birer olacak şekilde iki çocuğa vermek midir? Yoksa iki adet çikolatayı iki çocuk arasında yapılan koşu yarışında kazanan çocuğa vermek midir?

B) Çalıştığınız fabrikada ikramiye veya prim dağıtılmasına karar verildi. Dağıtım nasıl olmalıdır, herkese eşit mi yoksa pozisyona göre mi?

İlk soruya yanıtlar, çikolatanın her çocuğa verilmesi gerektiği ve çocukların yarış ortamına alınmaması yönünde olmuştur. İkinci sorunun cevabı ise pozisyona uygun olarak iş ortamında durumların farklı geliştiği şeklinde olmuştur. Profesyonellik ve iş ahlakı bağlamında adaletin farklı uygulandığına dair duygusal yorumlardan uzak yanıtlar gelmiştir.

9-) Her iki tip soru için de adalet ve eşitlik kavramlarına yapılan vurgular nelerdir?

.....

.....

.....

.....

10-) Metinden hareketle Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi’nin etkisi altında felsefede ortaya çıkan eşitliğe dayalı toplum düzenini değerlendiriniz.

.....

.....

.....

11-) J. J. Rousseau, “Emile” adlı eserinde “Her zaman söylediğimi yine söylüyorum, çocuğunuzu özgürce koşup oynayabilmesi için kırlara götürün. Özgürlüğün sağladığı rahatlık duygusu birçok acıyı unutturur.” sözüyle çocukların eğitimi için doğa ile özgürlük arasında nasıl bir bağ kurmuştur? Açıklayınız.

.....

.....

D

Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

12- Aşağıdakilerden hangisi 18-19. yüzyıl felsefesinin özelliklerinden biri değildir?

- A) Din ve geleneksel düşünce eleştirilir.
- B) Otoritelere tam bağlılık vardır.
- C) Akıl, en önemli unsur olmuştur.
- D) Düşünce özgürlüğü gelişmiştir.
- E) Laik dünya görüşü gelişmiştir.

13- J. Locke, “İnsan Zihni Üzerine Bir Deneme” adlı eserinde “İnsan zihni doğuştan boş bir levha gibidir.” sözünü hangi felsefe akımının görüşlerini eleştirmek için söylemiştir?

- A) Sezgicilik
- B) Kritisizm
- C) Pozitivizm
- D) Empirizm
- E) Rasyonalizm

14- Atatürk'ün siyasi düşünce yapısının oluşmasında en çok yararlandığı aydınlanma düşünürleri arasında J. J. Rousseau gelir. Rousseau'ya göre toplum hayatı, halk ile yönetenler arasında yapılan bir antlaşmaya dayanmalıdır. İktidar ve millet de halkın iradesine uymak zorundadır.

Metinde verilen düşünce, Atatürk'ün aşağıda verilen hangi sözle ilişkilendirilebilir?

- A) “Adalet mülkün temelidir.”
- B) “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.”
- C) “Bir millete hizmet eden onun efendisi olur.”
- D) “Özgürlük ve bağımsızlık milletimin karakteridir.”
- E) “Türkler demokrat, hür ve mesul vatandaşlardır.”

15- Hegel'in "Tin'in Fenomenolojisi" adlı eserinde geçen "Gerçek olan akısal, akısal olan gerçektir." sözüne aşağıdaki yargılardan hangisi anlamca daha uzaktır?

- A) Gerçek, akı oluşturur.
- B) Gerçek, akılla anlaşılır.
- C) Gerçek, aklın ürünüdür.
- D) Aklın dışında bir gerçeklik yoktur.
- E) Akıl dışı olanlar gerçek de olamaz.

16- J. J. Rousseau'nun "Toplum Sözleşmesi" adlı eserine göre doğal yaşamdan toplum düzenine geçiş insanın davranışındaki içgüdü'nün yerine adaleti koyar, daha önce yoksun olduğu değer ölçüsünü ona verir. Ancak ödevin sesi iç tepkilerin hak da isteklerin yerini alınca o güne kadar yalnız kendini düşünen insan başka ilkelere göre davranmak, eğilimlerini dinlemezden önce aklına başvurmak zorunda kalır. İnsan bu durumda doğadan sağladığı birçok üstünlüğü kaybetse de insanın yetileri işleyip gelişir, düşünceleri açılır, duyguları soylulaşır ve baştan başa ruhu yükselir.

Metne göre aşağıdakilerden hangisi toplum düzenine âit bir durumdur?

- A) Eğilimler, insan aklını geride bırakır.
- B) İnsan, yalnızca kendi isteklerini gözetir.
- C) İnsana sağladığı bazı üstünlükler vardır.
- D) Adalet zorunlu hâle gelir, düşünceler açılır.
- E) İnsanın davranışları içgüdüsel biçimde gelişir.

17- J. Hyppolite, “Marx ve Hegel Üzerine Çalışmalar” adlı eserinde birey, karşıt öğretisini kendisinin dışında ve kendisine özdeş görür. Birey yok olur ve yaşam döngüsünün tekrarlanmasını sağlayan başka bir varlık hâline gelir. Birey, kendisini karşıtı için ortaya koymakla örtük olarak kendi varlığını ortadan kaldırır. Çocuk ebeveynin karşıtıdır, çocuğun yaşamı ebeveynin yok oluşudur. Hegel, buna “yaşamın sonu gelmez döngüsü” der. Bu durumun olumlu tarafı bireyin gelişimi ve desteklenmesi anlamına gelen yeni bir bireyin dünyaya gelmesidir.

Metinde anlatılan Hegel’in birey ve karşıtı görüşlerinin örneğine aşağıdakilerin hangisinde rastlanmaz?

- A) Efendi-Köle
- B) Doktor-hasta
- C) Yöneten-yönetilen
- D) İşçi-işveren
- E) Sevilen-seven

18- Aristoteles'e göre "Bu, bir masadır." dendiğinde karşılaşılan nesne, aklın kalıpları olan kavramlar sayesinde belirginleşir.

Aşağıda verilenlerden hangisi Aristoteles'in bilgi görüşüne benzemektedir?

- A) Bentham, "Fayda sağlayan bilgi doğrudur."
- B) Hume, "Duyular ve ideler bilginin asıl kaynağıdır."
- C) Locke, "Bilgimizin tümünün temelinde deneyim vardır."
- D) Kant, "Algısız kavramlar boş, kavramsız algılar kördür."
- E) Hegel, "Bilgimize konu olan nesneler, mutlak bir zihnin eseridir."

“Elinizden geleni yapın.
Hayatı bazen boşa harcıyor
olsak dahi, uğraşmaya değer.”

Charles Dickens

BÖLÜM VE ÜNİTE
SONU